

Kohdunkaulan syövän seulonta – ohje ajanvarauksen henkilöstölle

Tämän ohjeistuksen tarkoituksena on auttaa erityisesti ajanvarauksessa työskenteleviä henkilöitä vastaamaan kohdunkaulan syövän seulontaan kutsuttujen naisten kysymyksiin seulonnasta ja sen tarpeellisuudesta.

Ohjeistuksessa käsitellään lisäksi uusintakutsukäytäntöä kohdunkaulan syövän seulonnassa.

Uusintakutsu seulontaan osallistumattomille

Erillisen uusintakutsun (muistutuskirje) on todettu parantavan seulontaan osallistumista, joten sen käyttö on sekä perusteltua että suositeltavaa. Suomen Syöpäyhdistys suosittelee uusintakutsun käyttöä. Myös Käypä hoito - Kohdunkaulan, emättimen ja ulkosynnytinten solumuutokset – diagnostiikka, hoito ja seuranta -suositus pitää uusintakutsukäytäntöä tärkeänä.

Vuonna 2008 Espoossa toteutetussa tutkimuksessa todettiin osallistuvuuden kohdunkaulan syövän seulontaan nousevan merkittävästi, 64 prosentista 75 prosenttiin, mikäli seulontaan ensikutsulla osallistumattomille naisille lähetetään uusintakutsu. Tutkimus osoitti myös, että kolmasosa naisista, jotka peruvat seulonta-ajan hiljattain otetun papa-näytteen vuoksi, osallistuu kuitenkin myöhemmin saman vuoden aikana, mikäli saavat uuden kutsun.

Joukkotarkastustoiminnalla eli organisoidulla seulonnalla on tutkitusti parempi syöpää ehkäisevä vaikutus kuin valtakunnallisen seulontaohjelman ulkopuolisilla solunäytteillä. Koska kaikilla seulontaikäisillä naisilla on yhtäläinen oikeus osallistua seulontaan, ketään ei suljeta pois uusintakutsun piiristä. Ei siis myöskään niitä naisia, jotka seulonta-ajanvarauksen peruessaan ilmoittavat peruutuksen syyksi käyneensä muualla papa-kokeessa.

Kutsu kuntien tarjoamaan seulontaan lähetetään normaalisti viiden vuoden välein, eikä seuraavan seulontakierroksen kutsusta voi kieltäytyä etukäteen. Kohdunkaulan syövän seulonta kohdeikäisille naisille on kunnille lakisääteistä toimintaa eivätkä kunnat saa asettaa naisia eriarvoiseen asemaan sen perusteella ovatko naiset osallistuneet tai osallistuvatko muuhun seulontaan. Näin ollen yksittäistä kuntalaista ei voida koskaan rajata kutsujoukon ulkopuolelle.

Usein kysytyjä kysymyksiä seulonnasta:

1. *Kannattako osallistua kutsuttuna seulontaan, vaikka minulta on otettu Papa-näyte lähiaikoina muualla?*

Seulontaan kannattaa osallistua aina, vaikka vastaava tutkimus olisikin tehty lähiaikoina muualla. Huomattavaa on, että vaikka seulontaohjelman ulkopuolella otetuilla Papa-näytteillä on kohdunkaulan syöpää ehkäisevää vaikutusta, vaikutus on pienempi kuin organisoidussa (joukkotarkastus) seulonnassa.

Toisin sanoen tutkimukset osoittavat, että organisoidulla seulontaohjelmalla on parempi syövältä suojaava vaikutus kuin ohjelman ulkopuolella otetuilla Papa-näytteillä. Laki edellyttää kuntien järjestämän seulonnan jatkuvaa seulonnan laadun ja seulontatestien luotettavuuden arviointia. Samanlaista laadunvarmistusta ei edellytetä organisoidun seulonnan ulkopuoliselta toiminnalta. Tästä syystä suositeltavinta on osallistua seulontaikäisenä (30–60 v) nimenomaan järjestettyyn seulontaan. Papa-näytteen otto useammin kuin viiden vuoden välein ei pääsääntöisesti ole tarpeellista, mikäli näytteiden tulokset ovat olleet normaaleja, eikä esiinny poikkeavia oireita (esim. kuukautisista riippumattomat vuoto-oireet).

Valtakunnallinen kohdunkaulan syövän seulonta on maksutonta palvelua, joka kannattaa ehdottomasti hyödyntää.

Erityisen tärkeää on, että naisille ei sanota puhelimesta että seulontaan ei kannata/tarvitse osallistua jos on käynyt muualla papa-kokeessa, vaan kannustetaan silti osallistumaan.

2. *Tarvitseeko minun osallistua seulontaan, jos kohtuni on poistettu?*

Jos kohtu on poistettu kohdunkaulan syövän tai esiasteen vuoksi, seulonta on ehdottoman tärkeää, koska näillä naisilla myös emättimen syövän riski on tavallista suurempi. Myös mikäli kohdun runko-osa on poistettu, mutta kohdunnapukka (portio) on jäljellä, seulonta on aiheellista.

Mikäli kohtu on poistettu kohdunnapukkaa (ja siis kohdunkaulaa) myöten, kohdunkaulan syöpää ei luonnollisestikaan voi enää syntyä. Seulontaan kannattaa kuitenkin osallistua, koska myös emättimessä (ja ulkosynnyttimissä) voi olla solumuutoksia. Emättimen solumuutosten taustalla ovat samat riskitekijät (HPV, tupakointi, varhaiset yhdynät, yms.) kuin kohdunkaulan solumuutoksissa, ja myös emättimen solumuutoksia voidaan todeta seulonnassa otettavalla irtosolunäytteellä.

Kaikkien, ja erityisesti niiden naisten, jotka eivät käy muuten säännöllisesti gynekologisissa tarkastuksissa, kannattaa siis osallistua seulontaan vaikka kohtu olisikin poistettu.

3. *Voiko seulontatestin (Papa-koe) ottaa raskauden aikana?*

Voi, näytteenotosta ei ole haittaa raskaudelle tai sikiölle. Poikkeuksina voivat olla raskaudet, joissa on todettu ennenaikaisen synnytyksen uhka.

4. *Kuinka pian synnytyksen jälkeen voin osallistua seulontaan? Voinko osallistua imetysaikana?*

Papa-kokeen voi ottaa jo 1-3 kk synnytyksen jälkeen, mikäli toipuminen synnytyksestä on sujunut hyvin. Papa-kokeen voi siis ottaa myös imetysaikana. Kuukautistenkierron käynnistymistä synnytyksen jälkeen ei ole tarpeellista odottaa; tällä ei ole vaikutusta Papa-näytteen luotettavuuteen.

Mikäli nainen kärsii imetysaikana kuivista limakalvoista siten, että esim. yhdynnät ovat kivuliaita, ei Papa-koetta sillä hetkellä ole järkevää ottaa. Toimenpide voi kivun vuoksi epäonnistua ja jättää ikävän muiston. Kannattaa suositella siirtämään ajanvaraus esim. kuukauden-kahden päähän ja antaa elimistölle lisää aikaa toipua. Ei suositella perumaan kokonaan ajanvarausta.

5. *Tarvitseeko minun osallistua seulontaan vaikka olen saanut HPV-rokotteen?*

Säännölliset Papa-kokeet ovat ehdottoman tärkeitä myös kaikilla HPV-rokotteen saaneilla naisilla. Rokotteet estävät vain osan HPV-infektioista, eivät kaikkien HPV-tyyppien aiheuttamia infektioita.

Tämänhetkiset tiedot rokotteista viittaavat siihen, että rokotteet ovat tehokkaita HPV-infektion ja solumuutosten ehkäisyssä, mikäli rokote annetaan ennen sukupuolielämän alkamista. Myöhemmin annettujen rokotteiden teho on heikompi, ja tiedot varsinaisesta syöpää estävästä vaikutuksesta saadaan vasta vuosikymmenien kuluttua.

6. *Voinko osallistua seulontaan syöpähoitojen, solunsalpaajahoitojen tai sädehoidon aikana?*

Papa-kokeen voi ottaa sytostaatti- eli solunsalpaajahoitojen aikana, mutta tällöin tieto hoidosta pitää ehdottomasti kirjata esitietoihin. Sädehoidot muualle kuin kohdun alueelle eivät vaikuta papa-kokeen ottoon, esim. rintasyöpään liittyvän sädehoidon aikana papan voi hyvin ottaa.

7. *Voinko osallistua seulontaan kuukautisten aikana?*

Papa-koetta ei mielellään oteta kuukautisvuodon aikana, koska irtosolunäytteen tulkinta on tuolloin vaikeampaa. Näytteenottoajan voi siirtää helposti toiseen ajankohtaan. Toisaalta, kuukautiset eivät ole ehdoton este, vaan vuodon voi pyyhkiä pois ennen näytteenottoa.

Muusta syystä kuin kuukautisista johtuva verenvuoto ei koskaan ole este osallistumiselle.

8. *Voinko osallistua seulontaan jos käytän emättimen paikallishoitolääkkeitä (esim. hiivalääkkeet, paikalliset antibiootit, paikalliset hormonivalmisteet)?*

Paikalliset hormonihoitovalmisteet (Vagifem tms.) eivät estä Papa-näytteen ottoa. Paikallisen hiivalääkityksen tai antibiootin suhteen kannattaa odottaa, että lääkekuuri on ohi ennen kuin osallistuu seulontaan (siirtää aikaa tarvittaessa). Tällöin papa-koe toimii usein myös hoidon onnistumisen kontrollina. Tarkkaa aikarajaa hoidon ja papa-kokeen välille ei ole, yleisesti ottaen kannattaa odottaa muutama päivä, että lääke on poistunut emättimen alueelta.

Muut emättimen paikallishoitovalmisteet (Lactasil, Gynocaps, Vagi-C) tms. eivät estä papa-näytteen ottoa, mutta näytteenottopäivänä hoitovalmistetta ei kannata käyttää ennen näytteenottoa.